

Українська мова і література В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ТА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЖУРНАЛ

ВИХОДИТЬ 6 РАЗІВ НА РІК

№ 4 (215) ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ 2021

Видається з 1999 року. До січня 2012 р. журнал виходив під назвою «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах». До січня 2014 р. журнал виходив під назвою «Українська мова й література в сучасній школі»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія KB № 20009 – 9809 Р від 25. 06. 2013 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДІВП ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Головний редактор – Станіслав Караман, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Інституту філології, Київський університет імені Бориса Грінченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Алла Архангельська, доктор філологічних наук, професор кафедри славістики Університету ім. Ф. Палацького (Чеська Республіка)

Зінаїда Бакум, доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ «Криворізький національний університет» (Україна)

Микола Барактян, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна)

Алла Богуш, академік НАПН України, професор, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (Україна)

Наталія Богданець-Білокаленко, доктор педагогічних наук, Інститут педагогіки НАПН України (Україна)

Олена Бондарева, доктор філологічних наук, професор, проректор з розвитку лідерства Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна)

Юрій Бондаренко, доктор педагогічних наук, професор, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Олена Бровко, доктор філологічних наук професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Анатолій Висоцький, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна)

Ніна Голуб, доктор педагогічних наук, професор, Інститут педагогіки НАПН України (Україна)

Катерина Городенська, доктор філологічних наук, професор, Інститут української мови НАН України (Україна)

Олена Горюшкіна, доктор педагогічних наук, професор, Інститут педагогіки НАПН України (Україна)

Анатолій Гуляк, доктор філологічних наук, професор, Інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Наталія Дика, завідувач кафедри методики мов і літератури Інституту післядипломної педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Наталія Діденко, кандидат педагогічних наук, викладач Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна)

Олена Єременко, доктор філологічних наук, професор, кафедри української літератури і компаративістики Інституту філології, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Лідія Кавун, доктор філологічних наук, професор, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)

Ольга Копусь, доктор педагогічних наук, професор, перший проректор з науково-навчальної роботи, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (Україна)

Тетяна Космеда, доктор філологічних наук, професор, Познанський університет імені Адама Міцкевича (Республіка Польща)

Галина Корицька, кандидат філологічних наук, доцент, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ЗОР (Україна)

Олена Котусенко, головний спеціаліст МОН України з питань викладання української мови та літератури і світової літератури (Україна)

Оксана Кучерук, доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)

Лідія Мамчур, доктор педагогічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна)

Людмила Овсієнко, доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови Інституту філології, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Віктор Огнев'юк, академік НАПН України, професор, ректор Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна)

Сергій Омельчук, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, Херсонський державний університет (Україна)

Марія Пентилюк, доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет (Україна)

Володимир Різун, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту журналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Григорій Семенов, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Ірина Руснак, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту філології, Київський університет імені Бориса Грінченка

Василь Нудний, заступник директора з навчально-організаційної діяльності комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені В. Сухомлинського» (Україна)

Ольга Слоньовська, кандидат педагогічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

Микола Степаненко, доктор філологічних наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (Україна)

Олександр Стишов, доктор філологічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Іван Хом'як, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет «Острозька академія» (Україна)

Марія Цуркан, доктор педагогічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства, Буковинський державний медичний університет (Україна)

Таміла Яценко, доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України

Стефанія Яворська, доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

© «Українська мова і література в школах України», 2021

© Видавництво «Педагогічна преса», 2021

СТОРІНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Станіслав КАРАМАН
Вітаємо переможців конкурсу!

3

НАУКА-ШКОЛІ: МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Ганна СТРОГАНОВА
Розвиток діалогічних умінь учнів старшої школи на комунікативно-діяльнісних засадах

6

НАУКА-ШКОЛІ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ РОЗВІДКИ

Світлана ЖИЛА
Образ Чернівців за романом-панорамою Марії Матіос «Букова земля»

9

**Олег ВАСИЛИШИН, Інна ВОЛЯНЮК,
Роман ДУБРОВСЬКИЙ**
Білоруська сторінка в житті і творчості Бориса Харчука

15

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОШУКИ ВИКЛАДАЧІВ

Олена ОСТАПЧЕНКО
Мовні таємниці в оповідках, або техніка педагогічного сторителінгу на заняттях з української мови

21

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОШУКИ ВЧИТЕЛІВ

Людмила ЛИТВИНЮК
Українське козацтво – центральна міфологема поетичного світу Івана Перепеляка

23

Любов ВІДМИШ, Тетяна МАНЗЮК

Тестові завдання для встановлення рівня предметних компетентностей
Українська мова, 6 клас

27

ПОЕТИЧНА МОЗАІКА

Віолетта ДВОРЕЦЬКА
До Дня Незалежності України.
Єднаймося, браття!

32

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОШУКИ УЧНІВ

Анастасія ПЕРШИНА
Система духовно-моральних цінностей особистості крізь призму суспільного устрою у творчому доробку Михайла Могілянського.
На прикладі роману «Честь»

33

НА ДОПОМОГУ ВЧИТЕЛІВІ-СЛОВЕСНИКУ

Любов ГРИЦАЙ, Олена КУЧКОВА,
Загадка як вид усної народної творчості. Види загадок. Технологічна карта дистанційного заняття Українська мова, 5 клас

37

Наталія ДІДЕНКО

Правописний практикум з української мови. Зразки тренувальних вправ

Юлія НАБОК-БАБЕНКО

Компетентнісно орієнтовані завдання з теми «Складне речення з різними видами зв'язку»
Українська мова, 9 клас

МЕТОДИЧНА МАЙСТЕРНЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Олена КОНДРАТЕНКО

Розвиток мовлення. Порівняльна характеристика образів Наталки Полтавки та Марусі – героїнь однойменних творів
Українська література, 9 клас

Світлана КОВАЛЬСЬКА, Олена ДЕРКАЧ

Михайло Коцюбинський у сучасному сприйнятті.
Новела «Intermezzo» Продовження

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Наталія ВОДЯНІНА

Спиридон Черкасенко «Маленький горбань». Твір про красу та незнищенність людської душі
Урок позакласного читання

ПОЕТИЧНА МОЗАІКА

Іванна КОПЧУК

Новий день

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ

Галина РАЙБЕДЮК

Квінтесенція «Палітри слова й тексту Січеславщини»

ТВОРЧІ ПОШУКИ

Тетяна БОНДАРЕНКО

Колаж почуттів («гнів», «щастя», «любов») або думки про рідну Україну

ПАМ'ЯТАЄМО

Сергій ТИХОЛОЗ

Обов'язок. Моя Вкраїна є! Жадане

ВІТАЄМО

Вітаємо з ювілеєм Березиню українського слова, натхненницю Придунав'я!

ПРАВОПИСНИЙ ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ЗРАЗКИ ТРЕНУВАЛЬНИХ ВПРАВ

Наталія ДІДЕНКО, викладач-методист Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

ВПРАВА 1. Дослідження-класифікація з орфо-епічним тренінгом.

• Випишіть слова у три колонки з приголосними: 1) твердими; 2) пом'якшеними; 3) м'якими.

Олень, статуя, місто, іржавіти, розпірка, імпорт горошина, ознака, середина, ілюзія, ярмарковий, випадок, літопис, жінка, алфавіт, елітарний, текстовий, симетрія, начинка, проділ, яблуко, осетер, жовток, оберт, ко-мандир, весняний, узимку, їжак, уподобання.

У виділених словах поставте наголос. Назвіть 2 слова, які мають подвійний наголос.

Ключ. З перших букв має скластися афоризм Ліни Костенко.

ВПРАВА 2. Дослідження-класифікація.

• Слова запишіть підряд у три колонки: 1) звуків більше, ніж букв; 2) звуків і букв порівну; 3) звуків менше, ніж букв.

Інноваційний, опалювати, азалія, овоч, діяльний, пестливий, нищити, озброєність, автомобіль, адміністрація, снитися, миришся, виїзд, павільйонний, бджілка, ум'ятина, авокадо, життєпис, розм'яклий, зап'ястий, іменник, огнище, айва, безжурний, номінація.

Ключ: з других букв виписаних слів має скластися початок афоризму Г. Сковороди: «...пізнавай невидиме».

ВПРАВА 3. Орфографічний практикум з аналізом.

• Уставте, де потрібно пропущену букву. Випишіть слова, де спрощення в групах приголосних треба позначити на письмі.

Мес..ник, випус..ний, реміс..ник, невіс..чин, форпос..ний, особистіс..не, влас..не, африка..нський, балас..ний, розтис..нутися, отаман..ський, совіс..ний, товарис..ький, експрес..ний, еквадо..рський, люд..ськість, етнологіч..ний, міжособистіс..ний, с..нара, екіпаж..ний, аген..ство, намі..сник, шіс..надіять, тижж..невий, вис..нути, автор..ство, контраст..ний раді..сний, ненавис..ний, ошас..ливити, бандурис..ці, реміс..ник, автобус..ний, запи..сник, окіс..ний, мас..ний, тос..но, злі..сний, двотижж..невий, улес..ливий, кіс..ці, швидкіс..ний, пес..ливий, студен..ство, аванпос..ний, екс..клюдив, юна..цтво, на-вми..сне, турис..ський, хворос..няк, аген..ство, австралій..ський, роз..ріджувати, очис..ний,

протес..ний, контекст..ний, добротес..ний, учас..ник, пропус..ний, хвас..нути.

Ключ: з перших букв виписаних слів має скластися вислів І. Франка.

ВПРАВА 4. Дослідження-аналіз.

• Випишіть словосполучення, у яких дотримано правила чергування **у – в**.

1) Зустріч у піцерії; 2) замовити каву в бариста; 3) випити молоко уранці; 4) прийшла ввечері; 5) весілля в Києві; 6) розмовляти українською у Відні; 7) залишив у спокої; 8) не розібралася у правилах; 9) забути пальто удома; 10) ненароком вздріти; 11) поспішити у Полтаву; 12) відвідати у вівторок; 13) відпочивав в Уругвай; 14) у нашій школі; 15) вже потрібно прочитати; 16) навчатися у коледжі; 17) прочитати в вікіпедії; 18) знайти в вайбері; 19) запросити в фірму «Імідж»; 20) працювати в Верховній Раді України; 21) прийти у Володимирський собор; 22) вітчим в Одесі; 23) зайти у свій будинок; 24) Іван у вагон; 25) Мирослава в вітальні; 26) Йосип у спортзалі; 27) учні в класі; 28) у Ольги день народження; 29) у нашій школі; 30) зустрінемося в «Форі».

ВПРАВА 5. Дослідження-аналіз.

• Запишіть словосполучення, у яких не дотримано правила чергування **і – й**.

1) любов і ненависть; 2) Петро і Оксана; 3) батьки і діти; 4) і зустрілися вони; 5) весело й цікаво; 6) розмовляти й писати; 7) Оксана й Ярослав; 8) в океані; 9) Ірина й Олексій; 10) ніч і день; 11) Тернопіль й Вінниця; 12) й весело стало; 13) і знову канікули; 14) ти й Якова запросив; 15) по-перше, й Василь це знав; 16) отже, і пішли вони; 17) й Остап занімів; 18) й потрібно це знати; 19) мабуть, і я піду в театр; 20) Марія й Микола; 21) й потрібно записати; 22) ранок й день; 23) і підписали; 24) й закінчилися уроки; 25) і ранок, і ніч; 26) гори й озера; 27) ймовірно так; 28) колись й ти напишеш; 29) Леся й Яніна; 30) весело й яскраво.

ВПРАВА 6. Орфографічний практикум.

• Випишіть лише слова з апострофом.

Р..епін, св..то, вар..яг, кам..яний різьб..яр, розп..яття, медв..янка, р..яска, арф..яр, Солов..яненко, тьм..яний, ар..єргард, з..явитися, Мив..юсть, Св..ятослав, аб..юрація, голуб..ятко, ар..єрсецена.

невід..ємно, невідв..язний, ател..є, б..язь, кан..
йон. мад..яр, яструб..ятко, дит..ясла, О..Коннор,
конс..єржка, Д..Артаньян, об..єм, Стеф..юк, ка..
мер..юнкер, олів..є, надвечір..я, Амудар..я, лівів..
янич. рел..єф, монпанс..є, дос..є, млдел..єр, н..юанс,
єрав..юра, деб..ют, ридик..юль, бракон..єр, він..
єтка, пен..юар, Об..ю, Стерв..ятник, транс..єв..
ропейський, ін..єкція, кабал..єро.

Ключ. З перших букв виписаних слів прочи-
таєте вислів Лесі Українки.

ВПРАВА 7. Орфографічний практикум.

• Запишіть у колонку слова, у яких потрібно
писати знак м'якшення.

К..вет, духм..яний, мен..шенський, тіт..чин, Ул..
яна, нен..чин, ател..є, п..єдестал, рибал..чин, дзе..
лен..чати, Олен..чин, шіст..десят, стат..тя, піс..
ня, куз..ня, чотир..ма, секретар.., т..мяний, ал..
янс, лот.., ялин..ці, кос..ба, ал..танка, погод..ся,
окраєц.., Луц..к, ослін..чик, сер..йозний, тін.., ав..
томобіл.., вуз..кий, кравець.., абстрактність.., аб..
сурдніс..ть, тисяч..ник, тис..нява, хабар.., фут..
ляр..чик, сер..віс, поклич..мо, сил..те, камін..чик,
семимісяч..ний, самоуч..ка, прогліс..нявіти.

Ключ: підкресліть у виписаних словах пер-
шу букву; із позначених букв має вийти наз-
ва соціально-побутової драми, а за визначен-
ням самого автора «опери малоросійської у двох
діях».

ВПРАВА 8. Дослідження-аналіз.

• Випишіть у дві колонки слова зі вставлени-
ми в префікси: 1) буквою **з**; 2) буквою **с**.

..хл.., ..зшиток, ..писування, ро..поділ, ..па..
лах, ..хвильовано, ..пам, ..твердження, ..тліти..
ти, р..зліт, ро..кошувати, ро..квіт, ..черпнув,
..цілення, ро..пір, р..зклад, ..пуск, ..палахнути,
..пазм, ..клеп, ..повіщено, ..тискач, ..тиха, бе..
слідно, ро..пущений, ..блід, ..береже, р..зкіш, ро..
гардіяш, ..клеїв, ..тягнуті, ..кат, ..клеїти.

Ключ: з останніх букв має скластися поча-
ток вислову Г. Сковороди: «... то, на мою дум-
ку, ти щасливий».

ВПРАВА 9. Дослідження-спостереження.

• Випишіть слова, у яких може відбуватися
чергування приголосних під час словозміни чи
словотворення.

Радити, рахувати, мережити, очистити, чер-
воний, друг, графити, плескати, бачити, мота-
ти, складати, комши, верба, палац, смолокил,
пісня, орбіта, косити, пошукати, юнак, щедрів-
ка, замша, вузький, зловити, безпека, шкідли-
вий, вогнище, перемога, засолити, низький.

ВПРАВА 10. Дослідження-аналіз.

Випишіть слова, у яких порушено правила
переносу.

Рад-жу, над-звичай-ний, під-живити, сон-ця,
бать-ка, олі-я, знан-ня, щоде-нник, закон-ний,

узлісс-я, малов-ідомий, низькор-ослий, икат-и,
йо-рж, йод-ний, низь-ко, най-кращий, весе-ло,
сльо-за, шпуль-овий, урод-женка, кіль-це, а-бетка,
єднанн-я, і-рис, сті-йкий, тінь-овий, и-рій, на-
дзвичайний, уубоз-тво, Дніп-ро, У-країна, мрі-я,
уще-рб, доз-рівати, розп-равив, иканн-я, йодо-
ф-ормний, під-казка, ки-янин, пе-реказати, перед-
день, най-веселіший, пе-редгроззя, суспільс-тво.

Ключ: з перших букв виписаних слів має
скластися початок вислову А. Ковалія: « ... да-
рує її ».

ВПРАВА 11. Орфографічний практикум з елементами міркування.

• Вставте в загальних іншомовних назвах про-
пущені букви **и** або **і**. Випишіть слова з буквою **и**.
Аж..отаж, п..лот, г..попотам, пац..єнт, мак..
яж, соц..аліст, с..мулянт, г..рлянда, експед..
тор, р..нопластика, генет..ка, мат..ола, інд..
катор, йод..ди, ж..рандоль, конф..денційність,
ас..міляція, д..відент, акс..ома, ауд..тор, ініц..
атива, мак..яж, нумізмат..ка.

Ключ: з перших букв виписаних слів складіть
ім'я та прізвище представника постмодернізму.

ВПРАВА 12. Орфографічний практикум з елементами міркування.

• Виберіть з дужок велику чи малу літеру
у власних назвах. Випишіть ті, які потрібно пи-
сати з великої літери.

Ущелина В(в)ердон, Г(г)ордіїв вузол, Б(б)алкан-
ський півострів, Ш(ш)евченківський стиль, Г(г)ай-
морова порожнина, острови С(с)вятої Т(т)рійці,
О(о)птава в Канаді, П(п)'ятикнижжя Мойсея, А(а)
цтеки в М(м)ексичі, мережа «Ф(ф)ейсбук», П(п)ре-
зидент України, Д(д)южан, видавництво «Н(н)
аукова думка», екскурсійний маршрут «С(с)теж-
ками Ч(ч)ернігівщини», С(с)уд США, А(а)нпанта,
К(к)іївський університет імені Бориса Грінчен-
ка, П(п)івденний захід, стиль Б(б)ароко, Т(т)ріпідь-
ська культура, Д(д)юба Ф(ф)еодалізму, С(с)анітар-
ний день, Л(л)іберальна партія, Б(б)ог Т(т)орівлі,
У(у)країнська лютеранська церква, майдан Н(н)
езалежності, С(с)вятвечір, інноваційний коглекс
«Р(р)озвиток», ріка І(і)ченька, імідж І(і)нституту
мовознавства ім. О. О. Потебні, І(і)талієць Лео-
нардо да Вінчі, П(п)римський вокзал, П(п)іліпів-
ка, М(м)ітрополит Вінницький, Д(д)овженківські
фільми, образ П(п)ресвятої Б(б)огородиці, Б(б)ог
С(с)ин, український порт О(о)львія, лист у В(в)
єрховний С(с)уд, Іванова медаль «З(з)а військову
службу», Р(р)іздо та В(в)еликдень, храм Х(х)риста
С(с)пасителя, Л(л)ітургія в церкві, Р(р)ада Європи,
С(с)ни Я(я)рослава М(м)удрого, Б(б)агата куптя, Р(р)
ектор університету, Ю(ю)дині срібняки, адміні-
страція П(п)рилуцької міської ради, М(м)іністер-
ство оборони України, Я(я)блунівська школа, по-
рода собаки С(с)енбернар, Н(н)орд-О(о)ст.

Ключ: з других букв має скластися початок вислову Богдана-Ігоря Антонича: «... любов».

ВПРАВА 13. Дослідження-пошук з елементами аналізу.

- Доберіть антоніми до поданих слів.

Експорт, поневолення, відносний, однаково, старт, об'єднаний, егоїзм, відступ, абстрагування, ненавидіти, безлюдний, дисиміляція, спекота, синтез, ледачий, далекий, імпорт, прогресувати, абстрактний, дійсний, невагомість.

Ключ: з перших букв дібраних антонімів має скластися ім'я, прізвище автора та назва історичного твору.

ВПРАВА 14. Дослідження-класифікація з елементами роздуму.

- Запишіть іменники у дві колонки: 1) назви чітко окреслених предметів і понять; 2) назви нечітко окреслених предметів і понять. Поясніть значення слова «ічиги», у якому придатницькому творі використано? Назвіть автора твору, організатором якого літературного угруповання був?

Щедрівка, абрикос, дитина, учитель, шофер, автобус, цвях, екран, оренда, прогрес, облога, тріумф, радість, імідж, боротьба, відро, слива, обурення, електропраска, наречена, апельсин, сертифікат, дружба, літування, язидник, жовтизна, ікання, тиша, турнір, явка, вентиль, інженер, тополя, ічиги.

Ключ: з перших букв має скластися вислів Богдана Ступки.

ВПРАВА 15. Дослідження-класифікація.

- Запишіть іменники у дві колонки: 1) назви неістот; 2) назви істот

Море, Україна, мавка, Олеся, водяник, загін, ішавка, коледж, абітурієнт, покійник, абажур, цирк, оса, чорт, учитель, туз, токарь, екран, ідол, відьма.

Ключ: з перших букв складіть вислів В. Сухомлинського

ВПРАВА 16. Дослідження-класифікація.

- Випишіть лише іменники: 1) чоловічого роду; 2) жіночого роду.

Таксі, Токіо, сирота, канікули, рукопис, верф, івасі, туш (фарба), Огайо (штат), майстро, парфуми, купе, нероба, академік, нежить, Ай-Петрі, лоша, вікно, Чернівці, майбутнє, іжа, тюль, црїї, кабуці, заплоч, штани, мігрень, пальто, урду, аерозоль, цунамі, щуця, рева, шахи, минуле, плече.

Ключ: з перших букв вписаних слів складіть назву стильової течії в українській літературі 20-х років ХХ ст.

ВПРАВА 17. Дослідження-класифікація.

- Випишіть підряд у колонку словосполучення в такій послідовності: 1) з якісними прикметниками; 2) з відносними; 3) з присвійними.

Олин зошит, зарічний лиман, білий плінтус, дзвінкий храм, літрова пляшка, світовий простір, шкільне свято, глиняний посуд, універси-

тетський коледж, сусідові двері, японське зоопарк, Іванів журнал, вовчий хребець, директорів проєкт, на дівчина, чорний острів, великий вузь, приватне ательє, англійський акцент, солов'їний спів, бабурих війн, холодне жабеня, сірий влі, широка овечья, скляний кухоль, науковий дискурс, круглий жолоб, малинове пальто, кислий чорнослив, Оксанин паляц, кам'яна статуя, материні очі.

Ключ: з останніх букв має скластися значення вислову українського просвітителя В. Сухомлинського: «...що пережило турботи про долю іншої людини».

ВПРАВА 18. Орфографічний практикум з елементами міркування.

- Запишіть прикметники на **-н-**, у які вставите букву **и**. Поясніть відмінність у закінченні прикметників.

Досвітн..ї, дорожн..ї, подружн..ї, будн..ї, дружн..ї (колективний), заробітн..ї, зворотн..ї, могутн..ї, недільн..ї, прийдешн..ї, природн..ї, попутн..ї, рідн..ї, вигідн..ї, торішн..ї, дочірн..ї, порожн..ї, небесн..ї, суботн..ї, кутн..ї, городн..ї, медійн..ї, інтернетн..ї, книжн..ї, вічирн..ї, томожн..ї.

ВПРАВА 19. Дослідження-розпізнавання з елементами міркування.

- Випишіть прикметники, які можуть утворювати ступені порівняння.

Червоний, античний, минулий, київський, активний, яскравий, шкільний, осінній, залізний, ультракороткий, презлий, лисий, гнідий, кривий, блосніжний, упевнений, вразливий, веселий, німий, німецький, архіважливий, літній, лісовий, літрової, гетьманський, вороний, білявий, сірватий, крижаний, ясний, зелененький, гіркий, поганій, згучкий, хатній, живий, скляний, приміський, ніжний, дзвінкий, малиновий, шоколадний, смачний, учнівський, червоногарячий, теплолюбний, старезний.

Ключ: з других букв вписаних слів складіть стильову течію модернізму.

ВПРАВА 20. Орфографічний практикум з усним обґрунтуванням.

- Виправте помилки в написанні складних прикметників.

Золотогарячий, воєнностратегічний, калісо солоний, глухо-німий, чітко-окреслений, південно-східний, івано-франківський, багатоканальний, мовно-літературний, абсолютно правильний, раціонально-діафізичний, темно-рожевий, суспільно-корисний, різко-окреслений, механіко-математичний, калісцієвмісний, уєро-фінський, навчально-висхідний, сліпучо-білий, червоно-зелено-синій, південно-український, суспільно-необхідний, сировковасний, професійно-орієнтований, східно-слов'янський, мислочутливий.

ВПРАВА 21. Дослідження-розпізнавання.

• Визначте частини мови. Випишіть ті, які не є числівниками. Четвертий, трійко, кільканадцять, обидва, дводенний, розполовинити, тисяча, ар, мільйонний, двісті, артикль, фут, три, ера, єдиний, раз, інкасатор, двадцять восьмий, яр, літочислення, столітровий, одиниця, вісімка, аероплан, половина, іди (дні свята на честь Юпітера), сотня, нульвий, ярус, сімдесят три, обидві, четверо, багато, кількадесят, сотий, кілька.

Ключ: з перших букв виписаних слів складіть жанр та назву твору за поданою цитатою одного з персонажів твору: «...зелена одіж на ній просвічується де-не-де крізь плащ золотого волюса, що вкриває всю її невеличку постать...».

ВПРАВА 22. Дослідження-моделювання. «Фразеологічний цифровий калейдоскоп»

• Відновіть фразеологізми, установивши з довідки потрібні за змістом числівники. Поясніть значення відновлених фразеологізмів. Визначте розряд за значенням та будовою у числівниках. ... вал; ... зайцями ганяти; як ... колесо до воза; з ... рус; .. вогнів; ... скрипка; ... сторони ... медалі; мати ... ліві руки; за ... кроки; ... кістки та шкура; раз, ... і в дамках; ... руками хапатися; ... чоботи на ... ногу; скорчитися ... погибелі; у ... шії; у чотири ока; ні ... ні в ...; ... колона; ... смертних гробів; ... вода на киселі, всипати ... число.

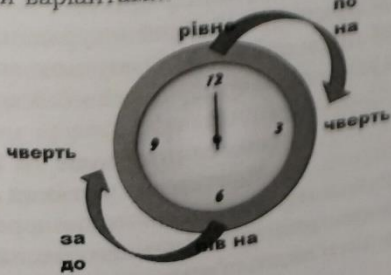
Довідка: по перше, десята, однієї, сім, в три, два, на одну, обома, дев'ятий, за двома, п'яте, п'ятих, між двох, перша, дві, за два, дві, одні, два, три, п'ять, десять, п'ята, сьома.

ВПРАВА 23. Дослідження-аналіз.

• З поданих слів випишіть числівники. Визначте їх розряд за значенням та за будовою. Сто, четвертина, півтора, восьмиденний, двічі, перше, по-третє, по двоє, пара, двоє, чверть, півторапта, одна десята, третина, двійка, триповерховий, утричі, двадцятип'ятилітній, тринадцятий, подвоїти, утроє, восьмеро, кільканадцять, по-перше, сорок вісім.

ВПРАВА 24. Дослідження-моделювання.

Пригадайте числівники на позначення часу. Запишіть цифрове позначення часу словами всіма можливими варіантами.

- 21.30 —
- 08.15 —
- 13.20 —
- 19.45 —

- 21.00 —
- 14.10 —
- 07.50 —

Зразок. 07.15 - чверть по сьомій, чверть на восьму, сьома година п'ятнадцять хвилин.

ВПРАВА 25. Дослідження-розпізнавання. «Знайди зайве слово».

1. По-друге, перший, один, сто.
2. Двадцять два, удруге, дванадцятий, два.
3. Мільярд, сотня, п'ятсот другий, семеро.
4. Три, одна сьома, четверо, трійка.
5. Кількадесят, мало, по-третє, п'ятий.
6. Сьомий, чотири, сто десятий, восьмий.
7. Багато, стонадцять, семеро, кільканадцять.
8. Сім, семеро, двійко, десятеро.
9. Двадцять, сорок три, декілька, сто.
10. Небагато, кількасот, двоє, багато.
11. Тисяча восьмий, восьмий, п'ятий, мало.
12. Десять, дві четверті, дев'ять десятих, дві сьомих.
13. Сімка, сьомий, сімнадцять, сто сьомий.
14. Другий, тисяча сьомий, двадцять два, сотий.
15. Парний, поодинокий, третина, чверть, сотня, трійко.

Відповіді: Вправа 1. У кожного своя пустелі і свої міражі». Вправа 2. «З видимого пізнавай невидиме». Вправа 3. «Мова росте елементарно, разом з душею народу». Вправа 4. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29. Вправа 5. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 23, 25, 29. Вправа 6. «Краса - змагання до досконалості». Вправа 7. І. Котляревський «Наталка Полтавка». Вправа 8. «Коли ти твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий». Вправа 9. Радити, очистити, друг, графіти, плескати, косити, юнак, вузький, зловити, безпека, перемога, низький. Вправа 10. «Розумний шукає істину, мудрий дарує її». Вправа 11. Сергій Жадан. Вправа 12. «Щастя - це трикутник, а в нім три боків: віра, надія, любов». Вправа 13. Іван Франко «Захар Беркут». Вправа 14. «А душа, це все на світар Беркут». Вправа 15. У романі «Тигролоті, що потрібно для життя». Вправа 16. Роман І. Багряного. Організатором МУРу. Вправа 17. «Музика - це мова почуттів». Вправа 18. «Справжня любов наростає вітаїзму». Вправа 19. «Справжня любов народжується тільки в серці, що пережило турботи про долю іншої людини». Вправа 20. «Дружний, зворотною іншою людиною». Вправа 21. «Дружний, зворотною іншою людиною». Вправа 22. «Дружний, зворотною іншою людиною». Вправа 23. «Дружний, зворотною іншою людиною». Вправа 24. «Дружний, зворотною іншою людиною». Вправа 25. 1. По-друге. 2. Удруге. 3. Сотня. 4. Трійка. 5. По-третє. 6. Чотири. 7. Семеро. 8. Сім. 9. Декілька. 10. Двоє. 11. Мало. 12. Десять. 13. Сімка. 14. Двадцять два. 15. Трійко.